

Den, kdy se Žižkov rozzářil

28.02.2024

V únoru 1889, tedy před 135 lety, schválil Žižkov stavbu místní veřejné elektrárny. Svit obloukových lamp zalil ulice na adventní neděli téhož roku.

Mohlo to být v únoru nebo lednu roku 1889, ale i o pár měsíců dřív. Na žižkovskou radnici zamířil vynálezce a průmyslník František Křižík. Městská rada chtěla, aby pohovořil o elektřině a elektrickém osvětlení ulic — technickém zázraku, který se nedávno objevil v Americe. Vynálezce mluvil, vysvětloval, popisoval, a když po desítkách minut skončil, radní nadšeně tleskali, někteří prý i vestoje. Tolik se jim líbil nápad postavit vlastní elektrárnu.

Správci města cítili hrdost, vždyť vůbec první veřejná elektrárna na světě — dílo vynálezce Edisona — vyrostla teprve před sedmi lety v New Yorku. Snad i proto začali Křižíkovi říkat „český Edison“ a stavbu podle jeho plánu jednomyslně schválili. Aby ne, měla to být přece jedna z prvních veřejných elektráren v českých zemích i v celém Rakousku-Uhersku. Žižkov, nesen na vlně pokroku, tehdy odmítl nejrozšířenější plynové osvětlení a vsadil rovnou na elektrický proud.

Radní brzy určili, že se elektřina bude vyrábět u paty Vítkova kousek za Tachovským náměstím. Rozhodnutí stavět padlo v únoru a za neuvěřitelných devět měsíců bylo hotovo. Dne 1. prosince 1889 pak starosta, městská rada, Křižík a tisíce dalších lidí čekali na to, až se konečně setmí. Kolem půl páté elektrárna pustila proud a Žižkov se rozzářil elektrickým světlem. Byla to krásná podívaná, která se navíc udála na první adventní neděli. Hlavní ulice zalil jas 28 Křižíkových obloukových lamp zvaných obloukovky. Ty se klenuly na silných stožárech ve výšce třetího patra zdejších činžáků, tedy asi ve čtrnácti metrech. V případě, že obloukovka zhasla, pomocí přepínače ji automaticky nahradila malá nouzová žárovka. Vedle toho tu svítilo 600 žárovek — kolem stovky ve vedlejších ulicích, většina pak v obchodech a bohatých domácnostech.

Do významné události se hned začal strefovat pražský tisk. Hlásal, že v takovém světle bude možné najít i jehlu zapadlou v blátě ulice — kritizoval tím radnici, která s velkou pompou instaluje moderní osvětlení, není ale schopna vydláždít rozbahněné třídy.

Elektrárnu tvořila podlouhlá hala rozdělená na dvě části. V první byla kotelna s vysokým komínem, ve druhé parní stroj o síle šedesáti koňských sil, který přes lanový převod poháněl dvě dynamy vyrobená v Křižíkově továrně v Karlíně. K elektrárně patřil ještě patrový dům s kanceláří a několika byty pro zaměstnance. Proud se zpočátku vyráběl jen večer do přibližně jedenácti hodin, pak se stroje zastavily a osvětlení po zbytek noci napájel akumulátor. Během dvou let se síť rozrostla na 250 obloukovek, 300 žárovek v ulicích a přes 1 200 žárovek u soukromých odběratelů. Elektřina nebyla vedena kabely pod zemí, ale vrchem, přičemž konzole na přidržování drátů byly připevněné na domech.

Od roku 1898 pracovala elektrárna v nepřetržitém režimu. Umožnil to větší počet odběratelů, díky nimž byl

rovnoměrnejší odběr energie po celý den, nejen v noci. V roce 1910 už elektřinu vyráběly čtyři parní stroje, počet dynam se zvýšil na osm a množství odběratelů na 1 800. Žižkovská elektrárna přežila první světovou válku i rozpad monarchie, osudným se jí stalo až spuštění výkonné elektrárny v Holešovicích roku 1926. Tehdy byla zrušena, stroje demontovány a objekt začal od roku 1931 sloužit jako tržnice. Teď je na jejím místě hudební klub.

Žižkovská elektrárna nebyla ale prvním zdrojem veřejného osvětlení v českých zemích. Tenhle primát drží město Písek, který se rozzářil v létě 1887, tedy dva a půl roku před Žižkovem. První elektrické soustavy s dynamem, rozvody a Křižíkovy obloukovky se v českých zemích začaly objevovat už kolem roku 1878 — třeba v tkalcovně v Moravské Třebové nebo v papírně Ludvíka Pietta v Plzni. Následovaly cukrovary, pivovary a další manufaktury, později se přidala divadla a veřejné budovy. Žižkov ale předběhl například Prahu, která své první veřejné osvětlení dostala až o pět let později. Tehdy se objevilo na Václavském náměstí.

Galerie

3 fotografie

